

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
ФІЛОЛОГІЇ ТА МЕТОДИКИ
ВИКЛАДАННЯ
ГУМАНІТАРНИХ
ДИСЦИПЛІН**

**Збірник
наукових праць**

2016

ББК 81.2
А - 43
УДК: 81. 243

Актуальні проблеми філології та методики викладання гуманітарних дисциплін: Збірник наукових праць. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. — Рівне: РДГУ, 2016. — 105 с.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем викладання іноземної мови, філології, теоретико-методологічних, культурологічних, літературознавчих, мовознавчих проблем спілкування.

Матеріали можуть бути корисними для науковців, працівників навчальних закладів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор:

Совтис Наталія Миколаївна – доктор філологічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Заступник головного редактора:

Мороз Людмила Володимирівна – кандидат філологічних наук, професор (відповідальний редактор) (Рівненський державний гуманітарний університет).

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ:

Вербець Владислав Володимирович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Деменчук Олег Володимирович – доктор філологічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Карпенчук Світлана Петрівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Коваль Ганна Петрівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Литвиненко Світлана Анатоліївна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Малафійк Іван Васильович – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Михальчук Наталія Олександрівна – доктор психологічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Павелків Роман Володимирович – доктор психологічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Петренко Оксана Борисівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Шугасва Людмила Михайлівна – доктор філософських наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Ямницький Вадим Маркович – доктор психологічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Бігунова Світлана Анатоліївна – кандидат психологічних наук, доцент (Рівненський державний гуманітарний університет);

Ніколайчук Галина Іванівна – кандидат педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Постоловський Руслан Михайлович – кандидат історичних наук, професор, член-кореспондент Міжнародної слов'янської академії наук, ректор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Романюк Світлана Констянтинівна – кандидат філологічних наук, доцент (Рівненський державний гуманітарний університет).

Затверджено Вченою радою Рівненського державного гуманітарного університету (протокол № 11 від 24.11.2016 р.).

За достовірність фактів, дат, назв і т. п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії. Рукописи рецензуються і не повертаються.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Пластова, 31. Рівненський державний гуманітарний університет

ISBN 966 — 7281 — 09 — 03.

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2016

development of future teachers of English in the context of competence approach.

Keywords: *sociocultural competence, pedagogical conditions, future teachers of English, communicative approach, competence approach.*

Одержано редакцією 26.11.2016 р.

УДК 37.371.3

Л.О. БАТАЛІЯ, А.П.ТКАЧ

ІСТОРІЯ ТА РОЗВИТОК АЛЬТЕРНАТИВНОГО НАВЧАННЯ В СТАНДАРТНИХ ШКОЛАХ ЗАХІДНОСЛОВ'ЯНСЬКИХ КРАЇН (ЧЕХІЯ, ПОЛЬЩА, СЛОВАЧЧИНА)

Резюме. У статті розглядається історія та розвиток альтернативного навчання в школах західнослов'янських країн (Чехії, Польщі та Словаччини), аналізується його особливості та значення.

Ключові слова: *інноваційне навчання, альтернативне навчання, класно-урочна система освіти, саморозвиток, інноваційні підходи.*

Традиційна класно-урочна система освіти, намагаючись позбавити світ від масової неписьменності, перестає справлятися з викликами часу. У наші дні багато дітей просто відсиджують уроки, отримуючи в результаті дуже мало корисних знань. Розуміючи це, педагоги-ентузіасти вже давно ведуть пошук альтернативних моделей шкільної освіти. [1; 2-3].

Нинішня класно-урочна система організації навчання утвердилася в Європі з XVI століття після того, як з'явилися відносно дешеві друковані книги. Вона прийшла на зміну монастирському і церковному навчанні, при якому знання передавалися в основному усно і на особистому прикладі. Колишня система не дозволяла працювати з великими групами учнів, а між тим, щоб йти в ногу з часом, треба було зробити початкову освіту надбанням мас, причому у стислі терміни. Теоретичне обґрунтування класно-урочної системи дав у XVII столітті проповідник реформаторської церкви Ян Амос Коменський. Здобувши освіту в Гейдельберзькому університеті, одному з найкращих у Європі, він присвятив життя масового утворення. Через переслідування з боку католицької церкви йому доводилося часто переїжджати, і всюди він створював народні школи. У Росії ідеї Коменського широко поширилися в другій половині XIX століття багато в чому під впливом німецьких педагогів - відомих любителів порядку і дисципліни. [2; 101-103].

Гідність класно-урочної системи - в чіткій впорядкованості навчання; і, що не менш важливо, керівництва ним. Поділ на предмети дозволило вчителю спеціалізуватися, йому стало досить знати тільки один предмет, а не бути універсальним фахівцем. Але, як і будь-яке потокове виробництво, освітній конвеєр добре працює, лише поки йде стандартний матеріал. Як тільки виникає "штучний" або виділяється "товар", його або ламають, або система стопориться.

Проблеми в класно-урочній системі виникають не тільки у слабких учнів, які не встигають за загальним темпом, але і у сильних, природна цікавість яких згасає від занадто повільного і нудного викладання. Проте найважче всіх буває школярам, мислячим "по-іншому", у яких, скажімо, домінує не вербальне, а образне (емоційне) або кінестетическое (через дію) сприйняття реальності. У підсумку система домагається посереднього освіти для більшості і вибракковує інших. Тим часом все частіше можна почути, що сучасне (постіндустріальне, інформаційне) суспільство потребує розвитку індивідуальності, а не стандартних навичок, і ставить творче мислення вище проходження єдиного для всіх зразком. Ще Я. Корчак говорив: "Тільки дурні люди хочуть, щоб всі були однакові". І нехай цю тезу ще не знайшов статусу загальнозначущої максими, попит на нові підходи до освіти вже очевидний. Інформація та навички, необхідні для життя, оновлюються набагато частіше, ніж переписуються підручники і переручуються вчителі. Тому школярам дуже важливо навчитися самостійно їх знаходити та освоювати. [3; 35-36].

Якщо раніше школа була практично єдиним місцем отримання знань, необхідних для соціального успіху, то тепер чимало прикладів того, як двічіники і трієчники стають успішними людьми. Багато дітей відчують неефективність школи і не хочуть безглуздо витрачати час. Причому, якщо раніше до навчання можна було примушувати, нехай навіть тими ж різками, то з поширенням ідеї прав людини вчитель позбувся цього інструменту, нічого не отримавши натомість. Так, загальноосвітня школа і потреби суспільства вступають у суперечність, яка з часом все більше загострюється.

Справедливості ради треба зауважити, що опір класно-урочної системи розпочався навіть не в XX столітті. Ще три сторіччя тому з'явилася популярна Белл-Ланкастерська система взаємного навчання, в якій здійснення навчального процесу багато в чому покладалося на самих учнів.

За багато років спроб організувати освіту по-іншому народилося безліч моделей і підходів. При їх порівнянні треба, звичайно, розуміти, що будь-які розмежування між ними досить умовні, а все найцікавіше і життєве зазвичай народжується саме на стику систем, в діалозі. Серед різних підходів в першу чергу хочеться виділити ті, які переглядають саму суть освітнього процесу, пропонуючи для нього нові смисли та цінності замість масово визнаних.

У 1919 році відомого науковця Р. Штейнера запросили допомогти відкрити школу для дітей робітників фабрики "Вальдорф-Асторія" у м. Штутгарт. В її основу були покладені антропософські ідеї, зокрема, важливість цілісної взаємодії тілесних, душевних і духовних факторів для розвитку людини. Навчання в такій

школі будується відповідно до принципу: "спочатку художнє, а потім з нього інтелектуальне". До речі, і саму педагогіку представники цієї школи вважають не наукою, а скоріше мистецтвом - мистецтвом виховання. Предмети учні проходять так званими епохами, коли протягом 3-4 тижнів щодня на перших уроках займаються однією і тією ж дисципліною. Постійний класний вчитель-універсал - головна дійова особа вальдорфської школи, в цьому полягає важливий принцип, що відрізняє її від інших систем. Саме класний вчитель відповідає за організацію всього навчального процесу свого класу. Причому він не тільки розробляє і веде основні загальноосвітні предмети, а й організовує взаємодію з батьками та іншими вчителями школи. [6; 23]. Це скорочення числа керівних інстанцій, що стоять над учителем, відображає прагнення підтримувати дух спільноти вільних людей - дітей та дорослих, вчителів і батьків, пов'язаних спільними цінностями. Не випадково вальдорфські установи зазвичай автономні і управляються колегією, яка об'єднує більшість вчителів школи.

До 1990 року у світі існувало близько 500 вальдорфських шкіл і вдвічі більше дитячих садів. У країнах західнослов'янського світу за останні десятиліття Вальдорфський рух також знайшов своїх прихильників, хоча тут складніше погоджувати його методи і смисли освіти з досить формалізованими і жорсткими державними вимогами до знань випускників шкіл. Інша проблема - підтримуваний державою страх багатьох батьків перед "іншою" освітою, який може призвести до поганого атестату і проблем з вступом до вузу. Але ж сенс шкільної освіти не в цьому, а в підготовці вільної особистості, здатної усвідомити і побудувати свій шлях у житті. [9; 11-12].

Альтернативні школи Чехії, Польщі та Словаччини мали великий вплив на традиційні навчальні заклади цих країн. Вони включають велику кількість експериментальних дослідницьких проєктів, якими користуються стандартні школи закордоном, де підвищується інтерес до змін стандарту шкільної освіти та застосування певних альтернативних методик. [7; 40-41].

На початку 90х років 20 століття був реалізований експеримент впровадження альтернативної методики у 53 загальноосвітніх школах західнослов'янських країн. У дослідженні брали участь 4500 учнів та 280 вчителів шкіл. Система включала в себе наступну організацію уроків:

- Школи отримали право приймати рішення щодо встановлення кількості уроків та часу на них відповідно до індивідуальних потреб кожного учня;
- Відповідно до розподілу часу були введені нові, нетрадиційні форми навчання;
- Навчання в малих групах (для учнів, які потребують більш інтенсивне навчання);
- Навчання у великих групах (наприклад, злиття паралельних класів під час викладання одного і того ж предмету);
- Велика частина учнів навчаються одночасно двома або з кількома вчителями;
- Перегрупування учнів (учні можуть обирати для себе вивчення предметів з цілої групи предметів певного курсу).

Дані дослідження показали позитивні риси впровадження альтернативної методики в школах:

- Збільшився ступінь співробітництва між вчителем і учнями;
- Час уроку використовувався більш ефективно;
- Вчителі почали краще розуміти потреби своїх учнів;
- У вчителя з'явилось почуття задоволення, творчої свободи і відповідальності за результати своєї роботи.

Виявлені були також деякі недоліки, а саме:

- Не всі вчителі здатні були змінити традиційну форму навчання та включати нововведення у свою роботу;

- Різноманітні інновації вимагали від вчителів більш детально підходити до планування уроків.

Також зростали вимоги до їх часу.

- Не всі вчителі були в змозі визначити потреби своїх учнів.

За висновками даного експерименту було доведено, що навчання та відносини вчителів та учнів за альтернативною методикою набагато краще почали впливати на розвиток знань в порівнянні з традиційним навчанням. [8; 159-161].

Розвиток альтернативного навчання в країнах західнослов'янського світу - це створення нових освітніх проєктів, нових моделей шкіл, нових навчальних рішень, які несуть в собі елементи сучасності, інновації та прогресивності.

На початку ХХ століття у країнах західнослов'янського світу, а саме у Чехії, Польщі та Словаччині з усією гостротою виявилася невідповідність традиційної педагогіки і нових суспільно-економічних умов. Школа сприймалася як така, що не відповідала рівню науки, культури та потребам підростаючого покоління. У педагогіці західнослов'янських країн простежуються дві основні течії. Одна з них - педагогічний традиціоналізм-продовження попередньої педагогічної думки. Інша - нове виховання, або реформаторська педагогіка - альтернатива такій традиції. У педагогіці Чехії, Польщі та Словаччини з'являються альтернативні педагогічні концепції, які стали основою реформування освіти в цих землях. [9; 14-16].

Система освіти у цих країнах піддається гострій критиці. Школи сприймаються як застарілі, які не відповідають рівню виробництва, культури та науки, вимогам молоді, яким необхідна була якісно інша школа. Необхідність оновлення школи ставала все більше актуальною. Перегляд педагогічних концепцій, перебування

освіти, необхідність її реформування виросли у важливу національну проблему педагогіки країн західнослов'янського світу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Джон Д'юї. Демократія і освіта. – Львів: Літопис, 2003. – 294ст.
2. Кравець В. Зарубіжна школа і педагогіка ХХ століття. Тернопіль 1996.-350с.
3. Figiel M. Szkoły autorskie w Polsce. Realizacje edukacyjnych utopii.-Krakow, 2001.- 304 s.
4. Hrubiskova H. Rozvoj alternativneho skolstva v SR.-Bratislava, 1998.-86 s.
5. Jalmuzny T., Lezanska W. Szkolnictwo niepubliczne w Polsce i w Europie w xx wieku.- Lodz, 2002.-368s.
6. Korczak J. Jak kochac dziecko? Wydawnictwo Jacek Santorski.- Warszawa, 1998.-256s.
7. Kwiecinski Z. Szkoła alternatywna. O uspołecznieniu szkoły. Głos w dyskusji, « Przegląd Oświatowy ». -Krakow, 1990, nr 4.-64 s.
8. Petlak E. Inovacia vychovno-vzdelavacieho procesu. Slovenska pedagogika, 2, 1999, c.1-2, 190 s.
9. Prucha J. Alternativni školy a inovace ve vzdelavani. Treti, aktualizovane vydani - Praha, 2012.-192s.

Резюме. В статті розглядається альтернативне навчання в школах західнослов'янських країн (Чехія, Польща і Словаччина), аналізуються його особливості та значення.

Ключевые слова: інноваційне навчання, альтернативне навчання, класно-урочна система освіти, саморозвиток, інноваційні підходи.

The summary. The article deals with the alternative education in schools of Western Slavonic countries (Czech Republic, Poland and Slovakia), analyzes its features and value in these countries.

Key words: innovative education, alternative education, class-task system of education, self-development, innovative approaches.

Одержано редакцією 24.11.2016 р.

УДК 811:37.02

Н.А. ДЖАВА, О.В. ШЕВЧУК

ВМІННЯ ТВОРЧОГО ПИСЬМА НА СЕРЕДНЬОМУ ЕТАПІ НАВЧАННЯ

Резюме. В статті досліджується питання розвитку навичок письма на уроках іноземної мови. Стверджується, що письмова мова є істотним засобом у процесах мислення та дозволяє зберегти мовні та фактичні знання.

Ключові слова: письмо, іноземна мова, вміння, творчість, метод.

Стрімкі зміни в українському суспільстві, осучаснення освітньої системи, досягнення в галузі теорії та практики навчання іноземних мов ставлять перед освітньою системою України необхідність оновлення змісту та методів застосування новітніх підходів до викладання іноземної мови за професійним спрямуванням.

Як зазначається в Державному освітньому стандарті з іноземних мов, володіння письмом передбачає досягнення елементарної комунікативної компетенції, яка забезпечує учневі вміння в найбільш типових ситуаціях повсякденного спілкування за допомогою письма: – написати короткий твір із теми і стисло передати в письмовій формі зміст почутого чи прочитаного; – самостійно висловлюватися на основі вербальних чи зорових опор; – написати зарубіжному другові листа, привітальну листівку; – заповнити анкету; – скласти нотатки для себе або інших людей, написати коротке повідомлення; – скласти і записати план тексту, зробити короткі записи стосовно прочитаного чи прослуханого; – написати реферат, повідомлення [1]. Формування компетенції у письмі на сьогодні набуває особливої актуальності. Це пов'язано з вимогами до базового рівня володіння письмом випускника школи, з підготовкою до ЗНО, і з бурхливим розвитком сучасної телекомунікації та практичним застосуванням письма в діловому та приватному житті людини.

Чинна шкільна програма з іноземної мови для середніх загальноосвітніх шкіл наголошує на важливості письма і підкреслює, що навчання письма є метою навчання, і одночасно важливим засобом навчання іноземної мови. Щоб робота з розвитку писемного зв'язного мовлення на уроці іноземної мови стала улюбленою серед учнів, слід провести пошук ефективного засобу, який може реалізувати і практичну, тобто навчальну, і розвиваючу, і виховну функції, а в цілому, який допоможе інтенсифікувати процес вивчення іноземної мови.

На думку вчених, одним з таких багатоцільових засобів є робота з творчим письмом. Останнім часом проблемі формування вмінь творчого письма засобами іноземної мови на середньому етапі навчання приділяли увагу такі науковці, як Л.Калініна, І.Самойлюкевич, Л.Артемова, Т.Вороніна, І.Вронська, О.Дмитрієва, О.Леонтьєв, З.Нікітенко, Н.Ніколаєва, Т.Полонська, Н.Скляренко, та ін.. Дослідник А.Волкова зазначає, що основним засобом в організації навчання творчого письма є вправи, що закріплюють необхідний мовленнєвий матеріал (конструкції, слова та вирази), тобто ті письмові завдання, що моделюють життєві обставини. Мисечко О. вказує на недостатню кількість вправ для кожного з етапів навчання творчого письма у підручниках, навчальних посібниках, які використовуються в школах згідно з Держстандартом [5]. На основі свого дослідження, він робить висновок, що педагогам слід використовувати додатковий матеріал та вправи,

ЗМІСТ

<i>Совтис Н.М.</i> Українізми в польській літературній мові XIX ст.	3
<i>Ясногурська Л.М.</i> Відображення свідомості нації у концептуальній та мовній картині світу	6
<i>Василькевич С.С.</i> Неологіка у мові інтернет та політичної комунікації	9
<i>Михальчук Н.О., Яцюрик А.О.</i> Місце компліменту в системі мовленнєвих актів та ілюктивна роль компліментів	13
<i>Денисюк Л.В.</i> Особливості функціонування займенника <i>IT</i> в сучасній англійській мові	17
<i>Кочубей О.С.</i> Аналіз структурних компонентів перекладацької компетентності фахівця	19
<i>Мороз Л.В., Дацюк А.В.</i> Британський газетний дискурс як контекст об'єктивації тендерних стереотипів	24
<i>Ясногурська Л.М.</i> Сучасні підходи до вивчення поняття концепт	28
<i>Краля І.В., Берташ В.О.</i> Мовна та концептуальна картини світу як відображення свідомості нації ..	32
<i>Бігунов Д.О.</i> До питання мовленнєвої поведінки особистості	35
<i>Трофімчук В.М., Гривіцька Р.В.</i> Застосування інтернет-технології у дистанційному навчанні іноземної мови	38
<i>Павелків К.М.</i> Психодого-педагогічні умови вивчення іноземної мови на немовних спеціальностях вищої школі	40
<i>Мороз Л.В., Мороз Н.М.</i> Місце та роль гри у системі навчання іноземної мови	43
<i>Романюк С.К., Захожа А.Ю.</i> Активні форми навчання іноземної мови в початковій школі	47
<i>Данілова Н.Р.</i> Опрацювання та застосування педагогічних іноваційних технологій на заняттях англійської мови	50
<i>Бойко Н.Г., Ковалюк В.В.</i> Застосування методу кейс-стаді у процесі викладання іноземних мов ...	52
<i>Ковалюк В.В., Ткач Т.В.</i> Фахова компетентність студентів та її формування засобами англійської мови	56
<i>Мороз Л.В., Коцвай Ю.Я.</i> Процес формування комунікативної компетенції у старшокласників на уроках іноземної мови	60
<i>Богачик М.С.</i> Особливості формування соціокультурної компетентності майбутніх учителів англійської мови у контексті компетентнісного підходу	64
<i>Баталія Л.О., Ткач А.П.</i> Історія та розвиток альтернативного навчання в стандартних школах західнослов'янських країн (Чехія, Польща, Словаччина)	67
<i>Джава Н.А., Шевчук О.В.</i> Вміння творчого письма на середньому етапі навчання	69
<i>Черуха Н.В., Миколайчик А.П.</i> Раннє вивчення іноземної мови у вітчизняній і зарубіжній шкільній практиці	72
<i>Черуха Н.В., Брень О.В.</i> Про питання покращення результативності викладання іноземних мов у вищих навчальних закладах	74
<i>Ковалюк В.В., Шикута Т.М.</i> Про питання імплементації сучасних методів навчання іноземних мов у ВНЗ	76
<i>Мороз Л.В., Король О.Ю.</i> Про концепцію формування навичок письма при навчанні і іноземної мови студентів денної, заочної і дистанційної форм навчання вищого навчального закладу	81
<i>Кушнір Н.В., Лукашик О.В., Лавренюк Т.І.</i> Формування іншомовної компетентності майбутніх менеджерів зовнішньоекономічної діяльності в процесі фахової підготовки	84
<i>Романюк С.К., Городюк Н.Ю.</i> Інноваційні технології навчання на уроках англійської мови в початковій школі	86
<i>Івашкевич Е.Е.</i> Psycholinguistic paradigm of narrative discourse	89
<i>Івашкевич Е.З.</i> Aspects of social intellect of a teacher	93
<i>Верьовкіна О.Є., Сембай Н.Б.</i> Ways of encouraging second language acquisition in the classroom	97
<i>Бігунова С. А., Зубілевич М.І.</i> English somatic phraseological units of Latin and French origin	100
<i>Відомості про авторів</i>	103

Наукове видання

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ФІЛОЛОГІЇ ТА МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН

Збірник наукових праць

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету

Заснований у 2009 р.

Відповідальний редактор збірника Петрівський Я.Б.
Відповідальний за підготовку збірника до видання Мороз Л.В.
Технічний редактор Ковалюк В.В.
Комп'ютерна верстка Ковалюк В.В., Краля І.В, Ясногурська Л.М.

Підписано до друку 26.12.2016 р.
Формат 60x84 1/8. Папір офсетний № 1. Гарнітура Times New Roman. Друк різнографічний.
Ум. друк. арк. 24,02. Обл. вид. арк. 17,39. Наклад 120.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Пластова, 31
Рівненський державний гуманітарний університет.

Віддруковано в редакційно-видавничому відділі
Рівненського державного гуманітарного університету
33028 м. Рівне, вул. С.Бандери, 12, тел. 26-48-83

А – 43 Актуальні проблеми філології та методики викладання гуманітарних дисциплін: Збірник наукових праць. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. — Рівне: РДГУ, 2016. — 105 с.

ISBN 966 — 7281 — 09 — 03.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем викладання іноземної мови, філології, теоретико-методологічних, культурологічних, літературознавчих, мовознавчих проблем спілкування.

Матеріали можуть бути корисними для науковців, працівників навчальних закладів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

УДК: 81'243
ББК 81.2